

CSABAI LÁSZLÓ

Elszámolás

CSABAI LÁSZLÓ (1969) Nyíregyháza

Göröngy község, az ország keleti végén.

Balogh Bertí meghúzza a kapuban lévő harangocskát. Senki nem jön ki hozzá. Pedig otthon vannak. Egy kalapos alak a gazdasági udvaron rendelkezik, kiabál. Bertí belép a Bán portára. Óvatosan, kutyát figyelve közeledik a csúrhöz. A belső kerítésnél megáll. Várja, hogy észrevegyék. Integet a rendezkedőnek. Az mérgesen megy oda hozzá.

Az érkező levett kalapjáról, kopott gúnyjáról azonnal látja, hogy kódís. Uradalmi cseléd vagy béres. Habár ilyenek hivatalosan már nem léteznek. „Újgazda, juttatott parcellás gazda, UFOSZ-os” – így nevezik a ’45-ös földosztás nyerteseit. Bán István nagyon mérges rájuk. Mert miért akartak felkapaszkodni? Ahhoz, hogy valakik (mint ő meg a többi régi gazda, akik kemény munkával, garasos spórolással, önmaguk kizsákmányolásával és érdekházassággal ragasztgatták össze négyszögölenként birtokukat) fenn lehessenek, másoknak lenn kell lenni. Hiába jártatják a szájukat Veres Péterék, ez a világ törvénye. Így volt mindig, és így is lesz. Benne van állítólag a *Bibliában* is. És elvenni más tulajdonát, földbirtokát, az bűn, lopás. Ez bizonyosan benne van a *Bibliában*. Bár Bán Istvánt nem is annyira az Ungváry gróf meg a katolikus egyház kifosztása hergelte föl, hanem az, hogy ő nem kapott ezekből a földekből. Kapott a sok kódís, akik nem értenek a gazdálkodáshoz, akik majd elgyomosítják vagy kimerítik a földet. Kapták volna ők, a régi gazdák, akik képesek élelemmel ellátni az országot. Van tapasztalatuk és igaerejük is. A kódíások meg menjenek a városba prolinak. Azt mondják, az ottani világ nekik épül. Habár az sem lenne jó, mert akkor ki marad napszámoskodni a régi gazdák földjén? És ráadásul, mivel a juttatott kicsiny parcellákon nem lehet tisztességgel megélni, azok majd a „termelőszövetkezetnél” fognak kikötni. A tévesz most az új varázsigé. A kommunisták szerint elhozza a bőséget és a jó világot. Meg a csajkarendszert és a légereket! És az emberek nem tesznek ez ellen semmit. Az egyház is túl óvatos. Bírálgat a körleveleiben, de oda fut ki a dolog, hogy ki kell Istent engesztelni. Bűnbánatot tartani és vezekelni kell. A bűnösök helyett is. Mintha nem lenne a tisztességes embernek épp elég baja!

– Mit akar? – kérdi hegyesen Bán gazda Bertitől.

– Én kérem, tisztelettel, Balogh Bertalan vagyok.

– Adjonisten! Na, és?

– Bán Dénest keresem. Ezt a címet adta meg, amikor...

– Dénes a fiam. Ott hátul épül a háza. A felesége terhes.

– Itthon van Dénes?

– Nincs.

– Pedig én beszélni...

– Munkát keres? Velem kell megegyezni!

– Nem munkát. Dénes nekem jó cimborám volt.

– Nézze, jóember, rosszabb időpontot nem is választhatott volna a látogatáshoz. Aratás van. Mint bizonyára tudja. Vágás, marokszedés, cséplés, behordás, betárolás. Hadd ne soroljam! A fiam a tanyán felügyeli a munkát. Én meg itt. Nem tudom, mikor jön haza. Lehet, kinn alszik. A tennivaló dönti el. Meszsziről jött?

- Újszállásról
- Hát az nincs olyan messze. Innen a harmadik falu. Jöjjön vissza augusztus végén. Megmondom a fiainak, hogy kereste.
- Köszönöm. De egy kicsit még várnék. Ha lehet.
- És honnan ismeri Dénest?
- A honvédségből. Együtt voltunk a fronton.
- Ó! – lép hátra önkéntelen tisztelettel Bán István a súlyos körülmény halatán. Aztán mégis gögöt szív magába. – Tehát katonáéktól. Nem említette Dénes a maga nevét. Pedig szokott mesélni. Nem volt könnyű világ.
- Nem volt. Majdnem otthagytuk a fogunkat.
- Ekkor kivágódik a kapu, és két jól táplált nóniusz behúz egy gabonás zsákokkal színültig rakott társzekeret. A hajtó, Bán Dénes leugrik, és elindul az apjához. Mikor felismeri, ki érkezett hozzá, megtorpan. Zavartan néz Bertire, majd mégis tisztán, erős hangon szólal meg:
- Isten hozott, cimbora! – s szélesre tárt karral átöleli.

A Nyárligetre behívott újoncok az alapkiképzésen elsajátították, hogyan kell menetelés közben irányt váltani, körletet tízszer felmosni, a parancsnokok csizmáját fényesre pucolni, kertjét felásni, házfalát bevakolni, az idősebb bakák folytonos, megalázó egzecírozását elviselni, leszakadt gombot szabályszerűen felvarrni, időre enni, a maradék ételt szívfájdalom nélkül kiönteni, katonanótákat fújni, sarkat összecsapva szabályszerűen tisztelni és jelenteni. Mindazt, amire semmi szükség a háborúban. Egy hasznos dolgot is tanultak azért: a csatárláncot. De nem gyakorolták eleget. Így az a fronton rendre felbomlott, minek következtében a magyar honvédek egymást lötték. Ráadásul lötték őket az oroszok is.

Azon a '43. januári délutánon újra vonagló magyarok borítják el a harcteret. A magyar áttörés meghiúsult. Mint mindig. A századok megtizedelődtek. Az írkoknak lehet az embervesztéséről statisztikát készíteni, jelentéseket írni. És az elhasznált lövedékekről. Nem lehet azt pazarolni! A vérfürdő után ideje lenne összeszedni a sebesülteket, de nem olyan egyszerű az, mert egy Rata a semmiből is feltűnhet, és megereszthet egy géppuskasorozatot. A Rata patkányt jelent, és Balogh Berti patkányfejű repülő ördögökkel szokott álmodni. Ha a Raták nem jönnek, jöhetnek a kétfedeles Csajkák. A „varrógépek” – ahogy a németek gúnyolják őket. S valóban, egy igazi Singer hangján kattognak. A baj az, hogy nem mindig kattognak. Mert sötétben a szovjet pilóták leállítják a motorját, és olyankor hangtalanul átsuhannak a frontvonal fölött. Viszik a partizánoknak a municiót. De ha kedvük támad, géppuskázzák azért a magyarokat is.

Az oroszok fehér zászlót lengetnek. Ami nem azt jelenti, hogy megadták magukat. Csupán annyit, hogy vízért mennek. A magyar és az orosz lövészárkoktól egyenlő távolságra van egy jó vízű kút. Mindkét fél használja. És olyankor negyedóra szünet van a harcban.

A magyar egészségügyi szolgálatosok begörbített háttal, a hordágyat csak egy tenyérynivel a föld fölött tartva kimennek a sebesültekért. Először csak a kéz- és lábsérülteket szedik össze, mert a kifolyt belűekkel, a szétrepedt fejűekkel való ügyködés nem veszélyeztetheti a még menthetőnek ítélték időbeni ellátását. Másodjára visszatérve már el is csendesednek és üveges szemmel meredővé válnak a nemrég még a belső szerveiket panaszkodva mutató szerencsétlenek.

Balogh Berti a puskákat gyűjti. Már öt van a hátán. A hatodikért nyúl, mikor megakad annak a szíja. Egy marok szorítja. A marok egy nyakától a térdéig vérbe fagyott katonáé. A sebesült honvéd mocrogni kezd. És kinyitja a sze-

mét. Egymásra néz a két magyar katona. Némán. A szerencsétlenül jártat megbéklyózza a tudat, hogy ez az utolsó esélye a túlélésre. Bertit megbéklyózza a tudat, hogy élet és halál fölött kell döntenie. Aztán magához tér. Síralmas a másik állapota, de azért a vér mennyiségére nem mindig lehet hagyatkozni. Néha végzetes belső sérülésnek alig van nyoma, máskor meg egy fejbőrt csak súroló lövedék ejtette seb bespriccel három testet is. Felemelné a bajba jutottat, de annak elakad a másik keze. Arra nem puskaszj hurkolódott. Valami sokkal nehezebb. Egy szétrobbantott betonelem pórére került vasalása. Berti nekiáll kiszabadítani a csuklót. Két lábbal befesztíve próbálja meghajlítani az acélhuzalt.

Közben zeneszolgáltatás érkezik. A szovjet hangszórókból az *Internacionálé* árad. Majd elhalkul. És következik Rákosi Mátyás gramfonlemezen rögzített hangja. „Ti, magyar munkások és parasztok, nem vagytok felelősek ezért a háborúért! Annál inkább elnyomóitok, a népbútító főpapok, akik ide küldtek titeket elpusztulni, míg ők a kormányzóval lakomáznak, a gyárosok, akik óriási hasznot húznak a haditermelésből, és a nagybirtokosok, akik csak ígéretet ígérgetik a földosztást, de az a jó nekik, ami most van, hogy nyáron tizenhatod részért arattok, télen meg kukacos tengerikását esztek! Magyar honvédek! Fordítsátok meg fegyvereiteket! Ne testvéreitekre, a szovjet munkásokra és parasztokra lőjétek, hanem saját kizsákmányolóitokra!”

Mire Rákosi befejezi beszédét, Bertinek sikerül kiszabadítani és a magyar lövészárkba elcipelni Bán Dénest.

Dénes a konyhaasztalhoz ülteti le Bertit. Szilvóriumot tölt. Ő maga állva issza meg. Az ital remek. Mag nélkül erjesztették. Talán aszalványt is tettek bele. A konyhában politúros sifonér. Ami a háború előtt a kitűnni akarók holmija volt. '44-ben aztán, a zsidó házak kifosztásakor, bárki beszerezhetett ilyet.

– Miért nem kerestél fel eddig? – kérdi Dénes a harmadik pohár után.

– Mert most engedtek haza. Rezet bányásztam Szibériában.

– Hát oda kerültél? – kérdi meglepődve Dénes, pedig Buzogány Sárítól tudta, hogy Dénest elvitték. Mégis őszinte a meglepődése. Mert Szibéria, lágerrek, jegesmedvék: hihetetlen. És ím, mégis igaz.

Bejön az idősebbik Bán. Szívja a fogát a napközbeni italozás láttán.

– Úgy nézzen apám Bertire, hogy ő mentette meg a... – itt elbizonytalanodik Dénes hangja. – Ha ő akkor nem lett visz el a felcserekhez, én nem lennék most itt.

– Igen? Hát az derék dolog volt – morogja az apa.

Bertinek rosszulesik, hogy az csak most értesül erről. Nagyot nyel. Dénes kenyeret és tepertőt tesz az asztra. Falatozni kezdenek. A kenyér szikkadt, de hófehér. Berti nem evett ilyet négy éve. A lágerben szétmállott a vekni. Fűrészpor volt benne. Itthon meg málélisztból sütnek lapos pogácsákat.

– No és cimbora, mik a terveid? Nőszülsz?

– Majd egyszer. Még nincs kit elvennem. Akit akartam... az nem várt meg. De nem is érnék rá. Apám '45-ben kapott öt holdat. Én fogom művelni.

– Ért is hozzá? – teszi fel az idősebb Bán a szúrós kérdést. – Mi volt maga a háború előtt?

– Kocsisbéres.

– Tehát béres. Szolgáló.

– Igen. És törvény van rá, hogy annak is kell maradnom? – fordul felé ingerülten Berti.

– Az élet törvénye, hogy csak abból lesz igazi gazda, aki ért a gazdálkodáshoz. Maga azt csinálta, amire utasították. Nem kellett gondolkodnia.

– Azt csak a magafélek hiszik, hogy a béres nem gondolkodik! Mert gondolkodik! Mert ő is ember. Én mindent megfigyeltem...

– Az kevés. Csinálni kell, nem csak nézni. Úgy tanul az ember.

– Hát majd tanulok én is.

– Így is lesz! – szólal meg csitítólag Dénes. – Nem ördögösség sem a szántóföldi munka, sem az állattartás. Nekem van ezekben tapasztalom. Fordulj hozzám bátran segítségért.

– Most is azért jöttem.

– Ki veled!

– Vetőmag kellene. Meg iga. Az őszi munkákhoz. Meg úgy öt... négyezer forint. Kölcsön. Hogy el tudjak indulni.

Az apa arca lobot vet. Gyűlöli ezt a kis senkit, de még jobban gyűlöli a rendszert, hogy már nem kergetheti ki a házából ezt a cselédféleséget.

Dénes megütközve néz Bertire.

– Cimbora, én tanácsokra gondoltam. Hogy azokkal segítelek.

– Világos. És hálás leszek azokért is. De kell pénz és vetőmag is.

– Adnék, de... – félénken apjára nézve –, mi sem állunk jól. Mi '45-ben nem kaptunk semmit. Viszont az összes lovunkat elvitték az oroszok. Tudod, mi ára lett akkor egy gebének? Majdnem magunkat fogtuk be szántani. Most meg, hogy valamelyest egyenesbe kerültünk, jött a rengeteg beszolgáltatás. Alig marad mag elvetni. Talán egy kis pénzzel, azzal még...

Az apa közbekiált:

– Miért nem a parasztpárthoz vagy az UFOSZ-hoz megy segítséget kérni?

– Már voltam. Egy szakajtó vetőmagot adtak. Az kevés.

– No, hát kicsiben kell kezdeni! Majd szép lassan...

– Szép lassan éhen halunk.

– Azért nem úgy van az, cimbora! Kérjetelek élelmiszersegélyt a községtől!

– ad tanácsot Dénes.

– Azt a rokkant koldusoknak adják. Szóval hiába jöttem? – és Berti felemeli ökölbe szorított kezét. Majd leejti. És azt a mondatot is elnyeli, hogy „bárcsak hagyjalak volna a fronton megdögölni!” – Akkor a soha viszont nem látásra!

Beccapódik az ajtó. Zörögnek az ablakszemek. Az egyikről leugrik a gitt. Dénes csóválja a fejét, és töltene magának, de az apja kikapja a palackot a kezéből.

Ekkor újra megjelenik Berti. Nem lép be, csak az ajtóban áll. Ott könyörög:

– Ha kölcsönt nem adnak, adjanak legalább munkát! Leszek béres, mint régen. Fuvarozok, zsákolok, lovakat csutakolok, szántok, vetek. Mindent megcsinálok. Ősszel lesz a tengerihántás, a morzsolás. Fizetségnek jó a krumpli vagy a málélisz.

Az idősebb Bán arcán a pirosság gúnyba vált át. Magabiztos gesztusokkal kezd magyarázni:

– Ezt a beszédet már szeretem. És fel is venném magát, mert együtt érezek a családjával. Csak az a baj, hogy a fiam tartozik magának. És ezért elnézné, ha maga lóg a munkából, ha trehány, vagy ha lop.

– Én nem lopok.

– Minden cseléd lop! Azt ajánlom, menjen, és próbáljon szerencsét Nyárligeten! Ott most embereket keresnek a vasútállomás újjáépítésére. És, hogy ne mondja, hogy nem kapott semmit...

A férfi előveszi cigarettatartóját, és kicsipent belőle egy szálát. Majd mégis inkább Berti kezébe nyomja az összeset.

Az oroszok áttörték a frontot, a magyarok menekültek. A sérültek (mint Dénes) teherautóval vagy szekérrel, a többség (mint Berti) futva. Közben megfagyogattak. Dénes és Berti élve elérték Martinovkát. Az oroszok pedig megálltak.

Martinovkában ideiglenes kórházat és hadtápbázist rendeztek be. Míg a 2. magyar hadsereg maradékait nem vihetik vissza az anyaországba. Dénes felgyógyult, és az élelmiszerraktárak őrzéséhez osztották be. Berti kezdettel fogva ott volt. Konzervekkel, boroshordókkal, liszteszsákokkal tömték tele a község hivatali épületeit és iskoláit. És sok magánháza is. Ehhez senki nem nyúlhatott. A civilek pláne nem. De a honvédek sem.

Közben a magyarok barátkoztak. Az ukránokkal közös néptáncestet rendeztek. Volt ukrán bandurás és magyar (cigány) hegedűs. Ukrán lányok fejükön vinokkal táncolták a metyelicát, magyar bakák nőnek öltözött magyar bakákkal ropták a csárdást. Volt német–magyar bajtársi nap is, amelyet nemzetek közötti labdarúgó-mérkőzés koronázott. A magyarok győztek 11:2-re. Este hosszú asztalnál foglaltak helyet a két nemzet focistái és a kiválasztottak. A németek olajos szardíniát szolgáltak fel hagymával és fekete kenyérral. A halnak olyan mámorító illata volt, hogy még a szomszéd faluban is megvesztek a kutyák. Vonyítva kaparták a kerítést. Bertit pincérnek rendelték ki. Felszolgált. És gyűjtött. A felbontott konzervekből igyekezett csak a szardíniát kiönteni a tálba. Az olaj ment egy cserépkorsóba. Négy litert sikerült kicsempészni. Ez annyit ért, mint otthon egy falka hízó sertés. Mindenre be lehetett cserélni a feketéző parasztoknál: gombára, pirogra, galuskára. És kvászra. De volt más italuk is. Dénes hat üveg orvosi szeszt lovasított meg a kórházból. A két magyar királyként élt. Míg újra meg nem indult a front. Akkor felrobbantották az összes élelmiszerraktárt (nehogy a bolsevisták részesüljenek a kincseikből), és vonatra szállva, hiába kattoztak fölöttük a Csajkák, meg sem álltak Ungvárig. Fúvószenekar és kíváncsiskodó tömeg fogadta a hős katonákat. Az első ebéden páran halálra ették magukat a kenyérből és a sós szalonnából.

Kucó Bözsi, Bán Dénes felesége az eccájgot rendezte az asztalon. Dénest idegesíti a zörgés. Még inkább idegesíti Bözsi. Kelkáposztaszaga van. Először azt hitte, azért, mert a nő nem fürdik. Mikor viszont lemosdott, még erősebb lett a szag. Belőle jön, pórusain át a teste és természete legmélyéből. Egy szétmálalni készül, túlfőtt kelkáposztafej Bözsi. Olyan kövér, hogy a mellei összeérnek hasi hájával, s így egyetlen gigantikus duzzanatot alkotnak. Bözsiről az a hír járta, hogy félkegyelmű. Dénes meggyőződött róla, hogy ez nem igaz. Csak olyan végtelenül ostoba. Még az sem. Hanem olyan semmilyen. Amit mondanak neki, megcsinálja. Meg is főz minden délre és estére. Az ételeitől jóllakik az ember, de nincs élvezet a kanalazásban. Mindennek rántásíze van. Még a húsnak is. Dénes iszonyodik a nejtől. Éjjel, mikor az az ágyban mellette szuszog, szeretné befogni az orrát és a száját. És Bözsi még utóddal sem tudja megajándékozni. Rendre megfog, és rendre elvetél. Az apja kényszerítette Dénest, hogy elvegye Bözsit. Vagyis negyven holdat. Ami még semennyi, mert Bözsi apja csak akkor fogja odaadni azt egyetlen gyermekének, ha ő már magatehetetlen béna lesz. Dénesnek harminc hold apai örökség fog jutni, de persze az is csak az öreg Bán halála vagy lerokkanása után. Mert az is irigy saját gyermekére, és főleg nem akarja elveszteni a jogot, hogy ő irányítsa a gazdálkodást. Mert aki a föld és a jószágok felett parancsol, az dirigál otthon is.

Dénes az apját még Bözsinél is jobban utálja. Megfojtja őt ez az ember. Az akaratával, a parancsaival. A nézésével. És ma azzal, hogy lejáratta Balogh Berti előtt. Akinek pedig az életét köszönheti. Nem tud lázadni ellene. Csak legfeljebb elmegy otthonról. Mint most. Veszi kalapját, és becsapja a konyhaajtót.

– A kurvájáho' megy – mondja csámcsogva Bözsi.

– Ahho'. Szakadna rájuk az ég! – feleli az öreg Bán. Pedig valójában nem mérges. Ha egy nő az ágyban használhatatlan, természetes, hogy a férj keres egy másikat. Aki arra éppen megfelelő. Ő is így tett. Ha férjes asszony a szerető, az veszélyes, mert a férj megtudhatja a viszonyt, és veszködni kezdhet.

Viszont van jó oldala is. A férjes asszonyt nem kell feleségül venni. És ha besikeredik a gyerek, felneveli, mintha a férjétől lenne.

Az ungvári főtéren hucul menyecske almát árul. Bocskorban, elöl-hátul bokáig érő díszes kötényben. Ahogy a huculoknál szokás. Mióta a Kárpátalját visszacsatolták az anyaországhoz, ki van hirdelve, hogy a ruszin egy derék, dolgozó, a magyarokkal szövetségben álló nép. Rákóczi népe. Ezért tisztelettel, barátsággal kell hozzájuk viszonyulni. És nincs is viszály a két náció között. Viszont a huculok köznevetség tárgyai. Állítólag folyton isznak, verekednek, és egy lovat többre tartanak egy szép menyasszonynál. Pedig a hucul is ruszinféle. Mégis kinevetni való. Mint ez a lány. Pláne kinevetni valóak az almái. Csak pálinkának jó, hegyoldalon termett kis gubicsok. Mint a lányka mellei. Bán Dénes megfogdossa az almákat, aztán a melleket. A lány nevet. Dénes megveszi a kosár almát. A lány tapsikol. Dénes kéri, hogy hozzon még. A lány tört magyarsággal mondja, hogy kísérik el a házukig. A két katona közrefogja az új ismerőst, és almát ropogatva, a magját köpködvé elindulnak az Ung partján. Énekelnek. Hárman három különböző dalt. De jó ez így. Aztán menetelnek. És nevetnek. Dénes a kosár almát odaadja a fürdőző purdékknak. Megcsókolják érte a kezét. Ez imponál a lánynak. Egy parknál le akar fordulni, de Dénes elkapja, magasba emeli, megcsókolja, megforgatja. A lány könnyezve kacag. Dénes egy mogyoróbokor mögött teszi le. Feltűri kötényét, szoknyáját, alsós szoknyáját, és ráveti magát. Olyan gyors az erőszakotétel, hogy a lánynak nincs ideje hangot gyűjtenie a megrettenéshez.

– Szolgálj ki magad! – mondja Dénes nevetve Bertinek.

És Berti is rámászik a lányra.

– Muszka menyecske, ruszka menyecske, huculka menyecske... – énekl közben Dénes arra a dallamra, amit az előbb hallott a lánytól.

Buzogány Sári éppen szoptat, amikor Dénes megjelenik. Már két éves a fia, mégis követeli az anyatejet. Különösen este. És Sári odaadja neki a mellét, mert így elalszik. Most is már szopás közben lecsukódik a kisgyermek szeme. Az anya lefekteti. Aztán átmegy a nagyszobába, ledobja ruháját, és engedi, hogy Dénes kapja be bimbóit. A férfi szeretné felfalni, megemészteni, s közben gyöngéden becézni és dédelgetni Sárit. Sári tökéletes. Formás, kemény húsú. És talpraesett, ötletes, világosan beszél. Az ágyban pedig nem megadja magát, hanem társ a bujálkodásban.

A férje Pesten dolgozik a nagy újjáépítésen. Ritkán jön haza.

Az aktus feltartóztatja Dénes keservét, de utána előjönnek a fájdalmas gondolatok.

– Ma járt nálam Balogh Berti. Segítséget, kölcsönt kért. És el kellett utasítanom.

A nő fájdalmasan ráncolja össze homlokát. Balogh Berti másodunokatestvére Sárinak.

– Persze ott volt apám is. Alig jutottam szóhoz. És... nincs nyugtom azóta. Tartozok Bertinek. Te, Sári, nem készülsz Újszállásra?

– Elmehetek éppen. Bertiekhez?

– Igen.

– Megmutatom nekik, mennyit nőtt Bandika.

– Bertivel beszélgetni kezdesz. Előbb-utóbb el fogja mondani keservét. Te pedig úgy teszel, mintha elgondolkodnál, aztán felajánlasz neki négyezer forintot. Az örökségedet. Kölcsönbe. Törleszti, amikor tudja. Egy kis kamattal. És megkéred, hogy ezt senkinek ne árulja el.

– Csakhogy nekem nincs örökségem! A szüleim csak pár csorba edényt hagytak rám. Honnan a csudából vegyek én annyi pénzt?

– Én adom neked.

Sári felcsillanó szemmel bújik szeretőjéhez. Hirtelen vágyik feleségként magához ölelni ezt a jó embert. De egy kellemetlen gondolat fészkel a fejébe.

– Berti családja nem ostoba. Látni fogják, hogy pénz állt a házhoz. Nem fognak nyugodni, amíg meg nem tudják, honnan van. És akkor igencsak elcsodálkoznak. Mert engem nem úgy ismernek, mint akinek egy felesleges fillére is lenne. Eljuthat a hír a férjemhez. Az egy pipogya alak, de a pénzért megvész, mint mindenki. Megver, ha megtudja, hogy örökséget dugdostam előle. Nem jó az, ha engem belekeversz a dologba. Te add át a pénzt Bertinek! Legalább tudni fogja, kinek legyen hálás!

– Az a legkevésbé sem lenne jó. Mert ha eljár a szája, az apám megtudhatja. Már akkor megláthatnak a szomszédok, amikor betérek Bertiekhez. Apámnak mindenütt vannak emberei.

– Ne menj hát el hozzájuk. Jársz Újszállás felé, egyszer biztos összejöttök az országúton.

– Vagy nem.

– Akkor várjál rá az újszállási kivezetőnél! Van arrafelé egy árendás földetek.

– Ez is feltűnő lenne, mert ott most nincs munka.

– Írj levelet Bertinek, és találkozzatok Nyárligeten!

– A levél másnak is a kezébe kerülhet.

– Küldjél neki pénzt postán!

– Ugyanott vagyunk, mint az előbb. Berti tudni fogja, hogy tőlem van a pénz, és elmondja másoknak.

Dénes felül, átkarolja a fejét és rázza, mintha egy fülébe költözött mérges darázstól akarna megszabadulni.

– Már nem is akarsz neki pénzt adni? – kérdi Sári csalódottan.

– Akarok én, csak...

– Csak? Megint az apáddal van a gond!

– Vele hát! Azt hiszed, előbb vagy utóbb nem venné észre, hogy hiányzik négyezer a kasszából? Mindent kiderítene, aztán meg megnyuvasztana engem. Érti a módját.

Újszálláson sok a Balogh. Hogy meg lehessen különböztetni őket, ragadványnevet kaptak.

Van Gonosz Balogh, Sánta Balogh, Fukar Balogh. Balogh Bertiből pedig Ostoros Balogh lett.

Berti felhagyott a reménytelen gazdálkodással, és a Pártra bízta jövőjét. Havonta új pozíciót töltött be, majd mikor a megyei tanács mezőgazdasági osztályának vezetőjét rajkista összeesküvőként leleplezték, átvette a helyét. Ő irányítja immár a dolgozó parasztok és főleg a kulákok téeszbe terelését.

Több módszer kínálkozik erre.

A Moszkvából hazatérő elvtársak, akik az NKVD-vel (kínzóként vagy kínzottként) kapcsolatba kerültek, a jól bevált orosz kancsukázást, a talpverést javasolják.

A Horthy-rendőrségtől a népi demokratikus rendőrséghez került kollégák arra esküdnek, hogy be kell zárni a lázítót vagy engedetlen két napra egy pincébe, majd fejére reszelt tormával tömött csukját kell húzni. Bizonyosan megpuhul.

Az uradalmi cselédként felnőtt propagandisták a puszták régi fegyverét, a karikást használnák. Annak egyetlen csapása bőrt és húst szaggat.

A szakmai brosúrákban a dr. Bálint-féle veréstechnikát reklámozzák. Az ÁVH orvosának sikerült olyan kínozóeszközöket és módszereket kifejlesztenie, amelyek maximális fájdalmat okoznak, minimális külsérelmi nyommal.

Balogh Berti a fogathajtó ostorral barátkozott meg. Minden csapás fájdalmas, de egyik sem vezet ájuláshoz vagy súlyos sérüléshez, amely indokolná

a „meggyőzési folyamat” megszakítását. Ostorral veri a delikvens hátát, mellet, végtagjait, ágyékát, arcát. A szerencsétlen úgy érzi, elég a teste, de még mindig jönnek az újabb csapások, s a teste ég és ég.

Berti a galuskaszedőnek csúfolt kétkerekű, egylovast kocsival járja a megyét. Nem követi fekete Pobeda. Megáll egy község főterén, fogadja a tanácselnök, a téeszelnök és a rendőr őrsparancsnok jelentését. Aztán beszél az egybegyűlt falusiakhoz. A szovjet agrotechnika fejlettségéről, Micsurin találmányairól, a népi demokratikus állam ösztönző rendszeréről, a téeszeknek nyújtott támogatásról, a házépítési kölcsönről, a balatoni üdülésről, a falusi diákok kollégiumáról. Majd bevonul a község házára, és elkezd a kínzást.

Göröngy községben Balog Berti utolsóként hozatja maga elé a bilincsben lévő Bán Dénest. Egymásra néznek. Dénes könyörgő tekintettel. Berti sóhajt, és azt mondja:

– Gyere velem! Kocsikázunk egyet.

A ló lassan lépked, mintha egy vagon kéne húznia. Dénesnek nehezőre esik a beszéd. A hideg miatt is. Ingben van, pedig január derekán járnak. Felhozza a régi dolgokat, hogy ami történt, mennyire fájdalmas neki is, mennyire bánja. A hajtó sóhajt és bólogat.

Szétrombolt tanyánál állnak meg. Látótávolságon kívül. Berti a gémeskúthoz vezet foglyát, a bilincset leveszi egyik csuklójáról, majd úgy teszi vissza rá, hogy Dénes már átkarolja a kútágast. Dénes vacogva mond köszönetet, amiért nem mások előtt alázza meg. És behunyja a szemét. Felkészül az ostorcsapásokra. De azok elmaradnak. Feléz. Berti már a kocsin van. Cicceg a lónak, és elindul. Dénes rájön, hogy egyedül fog maradni. Olyan egyedül, ahogy a fronton volt. Élő a hullák között. Ott mínusz negyven fok volt. A kiomlott bélnek alig volt ideje a gőzölgésre: gyorsan megfagyott. S magával rántotta tulajdonosát a pusztulásba.

Itt most csak mínusz húsz fok van. De legkésőbb hajnalban eljön érte a vég.

Dénes a dombra föl hajtó Bertit nézi. Aki ezt megérzi. És megállítja a lovat. Visszanéz egykori kenyeres pajtására. Egymást nézi a két volt honvéd.

